

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

С.О. КІДАЛОВ, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: kidalovs77@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена дослідженню стану нормативного забезпечення у сфері поводження з відходами в Україні та пошуку пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства, що є показником безпеки країни як на екологічному так і на економічному рівнях.

Також, у науковій статті проведений детальний аналіз законодавства, у сфері утилізації відходів в Україні та досліджено вплив правової доктрини на розвиток національного законодавства у цій сфері.

Що стосується вдосконалення нормативного забезпечення у цій сфері, то в процесі дослідження нами надаються приклади вже дієвих міжнародних норм, які внаслідок їх впровадження в Україні мають можливість поліпшити ситуацію у сфері поводження та утилізації відходів.

Проводячи дослідження державної політики України в сфері поводження з відходами, визначено, що вона ґрунтується на принципах відкритості, підзвітності, гласності органів державної влади; участі громадськості у формуванні державної політики; дотримання екологічних прав громадян; заохочення до ведення екологічно відповідального бізнесу та екологічно свідомої поведінки громадян; запобігання екологічній шкоді; міжнародної співпраці та євроінтеграції.

Варто відмітити, що ситуація з утилізацією сміття є не контрольованою, на підтвердження цього існує велика кількість не легальних сміттєзвалищ, що є загрозою для екологічної катастрофи. Причиною, даної ситуації на нашу думку є застаріле, частково не дієве законодавство та проблеми впровадження європейських стандартів, які мають за мету врегулювати правове підґрунтя у сфері поводження з відходами в Україні.

Відповідно, встановлення чітких правил та запровадження впливових санкцій в разі їх порушень є складовою екологічного балансу та економічного розвитку країни.

Ключові слова: утилізації відходів, сміттєзвалища, екологічний стан, євроінтеграція

Актуальність.

Накопичення відходів, не ефективність процедури утилізації призводить до погіршення екологічної складової нашої країни. Внаслідок чого, потенціал розвитку держави погіршується і створюється несприятливий екологічний стан.

Що стосується державного контролю у цій сфері, то він взагалі своєю неефективністю призводить до утворення нелегальних, величезних сміттезвалищ чим в свою чергу ставить під сумнів існування нормального для життя навколишнього природного середовища. Тому наявність лише законів, не завжди гарантує їх виконання.

Відповідно, питання довкілля, серед основних проблем суспільства посідає майже перше місце. Існуючі на сьогодні звалища відходів та офіційні полігони, технічно не призначені для використання, оскільки не обладнані потребами для природоохоронних споруджень, складування твердих побутових відходів, тощо, які б забезпечували захист від забруднення атмосфери, ґрунтів, підземних і поверхневих вод, та перешкождали поширенню зараження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У процесі дослідження, нами використані наукові праці таких вчених, як: В. Доскіч, Ю. Кутова, М. Романів, Ю. Сагайдак, Т. Харченко та ін.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану нормативно-го забезпечення у сфері поводження з побутовими відходами в Україні та пошуком дієвих схем державного контролю за рахунок дослідження європейських стандартів у цій сфері.

Результати.

Сучасне національне законодавство потребує радикальних змін, враховуючи що основний Закон України «Про відходи», який повинен регулювати сферу поводження з відходами, був прийнятий аж дванадцять років назад. Тому з метою поглиблення європейських стандартів та впровадження сучасних методів правового регулювання та управління процесом поводження з відходами в Україні, наша держава повинна розробляти та впроваджувати нові підходи до регулювання цієї галузі. Проте, не завжди ці діє співпадають з очікуваними («Про відходи», 1998).

На підтвердження цього науковці С. Полтавець та А. Берегелський, досліджуючи результати аналізу ефективності виконання Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» № 2818-VI від 21.12.2010 р. зробили висновок, що не всі пункти даного документу були виконані, проте на їх думку такі діє можна вважати успішними. Найголовнішою проблемою в цьому сенсі науковці вважають низький рівень діяльності центральних органів державної влади, через що, власне, до Кабінету Міністрів України не були вчасно подані проекти рішень та пропозиції щодо необхідних змін у законодавство (Полтавець).

Черговою спробою змінити ситуацію на краще стало внесення до парламенту проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері поводження з побутовими відходами» № 1742 від 14.01.2015 р. Головним завданням цього документу є «демонополізація ринку послуг з перероблення та захо-

ронення побутових відходів, делегування контрольних функцій органам місцевого самоврядування та забезпечення прозорості оплати послуг з поводження з побутовими відходами (шляхом виведення з квартирної плати». Серед переваг цього законодавчого «ноу хау», його автори називають, зокрема, залучення інвестицій на впровадження новітніх технологій по створенню потужностей з переробки побутових відходів.

Серед переваг та покращень, які наводяться в згаданій вище пояснювальній записці, парламентарі І. Куліченко та А. Романова (автори законопроекту) пропонують «виключення послуги з вивезення побутових відходів із складу послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкової території», обґрунтовуючи, що така законодавча новація сприятиме належному наданню відповідних послуг та прозорості в їх оплаті громадянами.

З точки зору авторів, чи не найголовніша мета законопроекту полягає у внесенні змін до ст. 35-1 Закону України «Про відходи» з ціллю виведення послуг з вивезення та утилізації відходів з під дії норми Закону України «Про здійснення державних закупівель». Народні депутати це пояснюють так: «Подвійна процедура (додатково здійснення процедури торгів відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель») призводить до додаткових фінансових витрат та потребує багато часу, що ускладнює надання послуг з вивезення побутових відходів». Крім того, автори законопроекту наголошують, що населення сільської місцевості та приватного сектору не укладають договорів на послуги з поводження з побутовими відходами. Тому пропонують внести зміни до

«Кодексу України про адміністративні правопорушення» та передбачити відповідальність за не укладання договорів на послуги з поводження з побутовими відходами (Полтавець).

Варто зазначити, що цим законопроектом автори, роблять спробу запровадити лише контроль за наданням послуг у сфері утилізації відходів, а що стосується встановлення відповідальності у цій сфері, то на жаль вона залишилася поза увагою.

Що стосується міжнародного досвіду у сфері поводження з відходами, то першим кроком у цій сфері вважається 1972 р., де результатом є прийняття Конвенції про запобігання забрудненню моря скидами відходів та інших матеріалів, що була прийнята у Лондоні. У ст. 1 цього документу вказується, що її основним завданням є індивідуальне або колективне сприяння країнами-членами ефективній боротьбі із всіма джерелами забруднення морського середовища та вжиття ними всіх можливих заходів попередження забруднення моря скидами відходів та інших матеріалів, які можуть становити небезпеку для здоров'я людей, зашкоджувати живим ресурсам або життю у морі, завдати шкоди зонам відпочинку або перешкоджати іншим законним видам використання моря («Конвенція про запобігання забрудненню...», 1972).

Державна політика України у сфері поводження з відходами ґрунтується на Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», де метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина

України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Основними засадами державної екологічної політики є збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища

Реалізація засад державної екологічної політики здійснюється за принципами відкритості, підзвітності, гласності органів державної влади; участі громадськості у формуванні державної політики; дотримання екологічних прав громадян, тощо («Про Основні засади (стратегію)...», 2019).

Відходи в нашій країні, поділяються на:

- побутові (комунальні) – тверді та рідкі відходи, які утворюються в результаті життєдіяльності людей та амортизації предметів побуту;
- промислові – залишки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які утворилися при виробництві продукції або втратили повністю чи частково початкові споживчі властивості;
- сільськогосподарські – відходи, які утворилися внаслідок сільськогосподарського виробництва;
- будівельні – відходи, які утворюються в процесі зведення будівель, споруд (у тому числі доріг та інших комунікацій) та виробництва будівельних матеріалів; споживчі-вироби та машини, які втратили свої споживацькі властивості внаслідок фізичного або морального зношення;
- радіоактивні – невикористані прямі та опосередковані радіоактивні речовини та матеріали, які утворюються при роботі ядерних ре-

акторів, при виробництві і застосуванні радіоактивних ізотопів.

Не дивлячись на наявність нормативних актів, їх зміст не охоплює регулювання всього процесу відходів від створення до утилізації та знищення, відповідно не створює підґрунтя для функціонування чистої екосистеми країни.

Висновки і перспективи.

Оскільки ситуація з утилізацією сміття в нашій країні не підконтрольна, оскільки існують нефіксовані, тобто не легальні сміттєзвалища, які належним чином за необхідними вимогами технологічного процесу не обладнані, відповідно нарастає загроза екологічного колапсу, який в подальшому торкнеться і країн сусідів.

Кожного дня погіршується екологічна ситуація в Україні. Норми права нашої країни, не є адаптованим до європейського законодавства, з метою переймання досвіду щодо утилізації, що проводиться за кордоном.

Тому зусилля повинні бути направлені на легалізацію процесу утилізації за допомогою створення нормативно-правової бази для регулювання цього напрямку. Саме встановлення чітких правил із санкціонуванням в разі їх порушень є складовою екологічного балансу та економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Довга Т.М. Основні тенденції та закономірності утворення і переробки твердих побутових відходів в Україні. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1491> (дата звернення: 27.08.2020 р.).

2. Доскіч В. Сортуння сміття в Україні: вийти на новий рівень. Інформаційне агенство УНІАН. 2016. URL: <http://ecology.unian.ua/1327494-sortuvannya-smittyta-v-ukrajini-viyti-na-noviy-riven.html> (дата звернення: 28.08.2020 р.).
3. Романів М. В. Проблеми утилізації сміття в Україні. III Міжнародна наукова інтернет-конференція «Інновації та традиції в сучасній науковій думці» Секція: Соціум. Наука. Культура. Екологія. 2012. URL: <http://intkonf.org/romaniv-mv-problema-utilizatsiyi-smittyta-v-ukrayini> (дата звернення: 28.08.2020 р.).
4. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 27.08.2020 р.).
5. Полтавець С. Проблеми утилізації відходів в Україні. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=901:utilizatsiya-smittyta-2&catid=71&Itemid=382 (дата звернення: 27.08.2020 р.).
6. Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та іншими матеріалами від 29.12.1972 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_127 (дата звернення: 28.08.2020 р.).
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 29.08.2020 р.).
2. Doskich, V. (2016). Sortuvannia smittia v Ukraini: vyitynanovyi riven. Informatsiine ahenstvo UNIAN [Garbage sorting in Ukraine: to reach a new level. UNIAN news agency]. Available at: <http://ecology.unian.ua/1327494-sortuvannya-smittyta-v-ukrajini-viyti-na-noviy-riven.html> (accessed 28.08.2020) (in Ukrainian).
3. Romaniv, M.V. (2012). Problemy utylizatsii smittia v Ukraini. III Mizhnarodna naukova internet-konferentsiia «Innovatsii ta tradyt-sii v suchasnii naukovi dumtsi» Sektsiia: Sotsium. Nauka. Kultura. Ekolohiia [Problems of garbage disposal in Ukraine. III International Scientific Internet Conference «Innovations and Traditions in Modern Scientific Thought» Section: Society. Science. Culture. Ecology]. Available at: <http://intkonf.org/romaniv-mv-problema-utilizatsiyi-smittyta-v-ukrayini/> (accessed 28.08.2020) (in Ukrainian).
4. Pro vidkhody [About waste] (1998): Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 № 187/98-VR. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80> (accessed 27.08.2020) (in Ukrainian).
5. Poltavets, S. Problemy utylizatsii vidkhodiv v Ukraini. Tsentr doslidzhen sotsialnykh komunikatsii NBUV [Problems of waste utilization in Ukraine. NBUV Center for Social Communications Research]. Available at: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=901:utilizatsiya-smittyta-2&catid=71&Itemid=382 (accessed 27.08.2020) (in Ukrainian).
6. Konventsiiia pro zapobihannia zabrudnenniu moria skydamy vidkhodiv ta inshymy materialamy vid 29.12.1972 [Convention on the Prevention of Marine Pollution by Waste

References

1. Dovha, T.M. (2012). Osnovni tendentsii ta zonomirnosti utvorennia pererobky tverdykh pobutovykh vidkhodiv v Ukraini. Elektronne naukovye fakhove vydannia «Efektivna ekonomika» [The main trends
- and patterns of solid waste generation and processing in Ukraine. Electronic scientific professional publication «Effective Economics», 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1491> (accessed 27.08.2020) (in Ukrainian).
2. Doshch, V. (2016). Sortuvannia smittia v Ukraini: vyitynanovyi riven. Informatsiine ahenstvo UNIAN [Garbage sorting in Ukraine: to reach a new level. UNIAN news agency]. Available at: <http://ecology.unian.ua/1327494-sortuvannya-smittyta-v-ukrajini-viyti-na-noviy-riven.html> (accessed 28.08.2020) (in Ukrainian).
3. Romaniv, M.V. (2012). Problemy utylizatsii smittia v Ukraini. III Mizhnarodna naukova internet-konferentsiia «Innovatsii ta tradyt-sii v suchasnii naukovi dumtsi» Sektsiia: Sotsium. Nauka. Kultura. Ekolohiia [Problems of garbage disposal in Ukraine. III International Scientific Internet Conference «Innovations and Traditions in Modern Scientific Thought» Section: Society. Science. Culture. Ecology]. Available at: <http://intkonf.org/romaniv-mv-problema-utilizatsiyi-smittyta-v-ukrayini/> (accessed 28.08.2020) (in Ukrainian).
4. Pro vidkhody [About waste] (1998): Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 № 187/98-VR. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80> (accessed 27.08.2020) (in Ukrainian).
5. Poltavets, S. Problemy utylizatsii vidkhodiv v Ukraini. Tsentr doslidzhen sotsialnykh komunikatsii NBUV [Problems of waste utilization in Ukraine. NBUV Center for Social Communications Research]. Available at: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=901:utilizatsiya-smittyta-2&catid=71&Itemid=382 (accessed 27.08.2020) (in Ukrainian).
6. Konventsiiia pro zapobihannia zabrudnenniu moria skydamy vidkhodiv ta inshymy materialamy vid 29.12.1972 [Convention on the Prevention of Marine Pollution by Waste

and Other Materials]. Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_127 (accessed 28.08.2020) (in Ukrainian).

7. Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku [About the Basic principles

(strategy) of the state ecological policy of Ukraine for the period till 2030] (2019): Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 № 2697-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (accessed 29.08.2020) (in Ukrainian).

S.O. Kidalov (2020). CURRENT STATE OF REGULATORY PROVISION IN THE FIELD OF WASTE MANAGEMENT IN UKRAINE. *Law. Human. Environment*, 11(3): 126-131. <https://doi.org/10.31548/law2020.03.015>.

Summary. *The article is devoted to the study of the state of regulatory support in the field of waste management in Ukraine and the search for proposals to improve national legislation, which is an indicator of national security at both environmental and economic levels.*

Also, the scientific article provides a detailed analysis of legislation in the field of waste disposal in Ukraine and examines the impact of legal doctrine on the development of national legislation in this area.

As for the improvement of regulatory support in this area, in the process of research we provide examples of already effective international standards, which as a result of their implementation in Ukraine have the opportunity to improve the situation in the field of waste management and disposal.

Conducting research on the state policy of Ukraine in the field of waste management, it is determined that it is based on the principles of openness, accountability, transparency of public authorities; public participation in the formation of public policy; observance of ecological rights of citizens; encouragement to conduct environmentally responsible business and environmentally conscious behavior of citizens; prevention of environmental damage; international cooperation and European integration.

It should be noted that the situation with waste disposal is uncontrolled, to confirm this there is a large number of illegal landfills, which is a threat of environmental catastrophe. The reason for this situation, in our opinion, is outdated, partially ineffective legislation and problems of implementation of European standards, which aim to regulate the legal basis in the field of waste management in Ukraine.

Accordingly, the establishment of clear rules and the introduction of influential sanctions in case of their violation is a component of the ecological balance and economic development of the country.

Keywords: *waste disposal, landfills, environmental status, European integration*